

ЗАХАЛЯВНА КНИЖОЧКА.

— Вид али —
Поленені Українці табору Вецляр.

Ціна 20 фен.

Друкарня „Союза Визволення України“
Вецляр. 1916 р.

З м і с т:

	Стор.
1. Настав вже час...	6
2. Москалі і ми на нинішньому національно-політичному розпутті. . .	7—11
3. Буря	11—13
4. На війну.	13—15
5. За що ми воювали?	15—17
6. Воєнні нариси.	18—21
7. Царська дяка	21—23
8. Стрілецька могила	23—24
9. Природа і люде	24—26
10. Встріча з союзниками в полоні. . .	26—28
11. В таборі Українців.	28—29
12. Наша лайка	29—31
13. Посилка.	31—34
14. Подяка.	34—35
15. * * *	35—37
16. В чім сила	37—41
17. На що вчити ся Української мови? .	41—44
18. Про культуру.	45—50
19. Інтелігенція взагалі і українська інтелігенція.	50—53
20. Най чиї стороні правда?	53—58
21. Де правда?	58—59
22. Дощик	59—60
23. Не діждав ся	61—62

Присвячуємо Славному і Світлому „Союзу Визволення України“.

В важкі хвилі всесвітньої пожежі, коли мільйони нашого народу гинуть на кревавих ланах воєнного терену, к нам злочасним жертвам сучасної війни,—українським полоненим табору Вецляр,—заглянув промінь ясного сонця...—Члени „С. В. У.“, з'єднані єдною, святотою метою служення рідному народові,—прийшли в невольничі табори і дали нам змогу прилучити ся до їх праці—національно-суспільного осявідомлювання наших темних мас, через прокинутя в них їх любові до рідного краю, до рідної мови, до наших національних стремлінь!.. Чим можемо ми віддячити їх, за їх високо-ідейну роботу на користь і славу нашої вітчизни?! Єдним, що прилучимо і свій голос до їхнього і подбаємо стати гідними їх великих гасел, їх здійснюющих ся мрій!.. Хай же ця невеличка книжечка вибраних творів полонених Українців нашого табору, друкованих у І річнику „Просвітного Листка“—буде свідомством нашої солідарности і пошани до світ-лих робітників „Союза Визволення України“!..

4 лютого 1916 р.

Пресова Секція
Полонених табору Вецляр

Настав вже час...

Скинуть тяжкії кайдани
Настав вже час!
Крапці борці тепер з нами,
Сам Бог тепер за нас...
Сама судьба нам помага
Тяжке ярмо зламати,
Добути волю нам для краю,
Недолі вузол розв'язать.
Проснуть ся нам прийшла година,
Розкрити очі час настав.
Бо пропадає гине, гине,
Той враг, що нас приснав.
І вже слабіють в його руки,
Тримать українських орлів;
Бо розбудили вже їх гук
І грім великих слів.
Розвієм темряву над нами,
Що нам сьвіт сонця закрива,
Покажем всім що сила з нами,
Що Україна ще жива!

А. Б.

Москалі і ми на нинішньому національно політичному розпутті.

Довго жили ми, Українці, в злиганій єдності з Москалями, довго несли ми сю історичну долю. Тяжке було те наше спільне з ними життя і до сумних наслідків ми було дожили. Дожили до того, що стали забувати, хто ми є і про яку повинні дбати будучину.

Тільки зворухи суснільства у послідні десятиліття піднесли і нас, стали і ми потроху оживати, просипать ся, а нинішня світова війна і зовсім зворушила нас. Дуже кріпко приспали нас Москалі, заколихали нас так, як та злюща нянька, що білю і страхом присипляє дитя. Багато ще і досі є між нами сплячих земляків, що як безумні вигукують і стогнуть у сні, а проснути ся не можуть. Хто ж але проснув ся, чуючи над вухом крик про себе з усього світа під грім гармат, той, схопившись оторопів і не знає, що робить, куди діти ся. „Україна йде... Єднайте ся, Українці, на боротьбу за долю, за світлу свою будучину“. Се ми стали чути, се доходить до нашого серця, але треба те почуте і розумом оправдати, щоб не було помилок, щоб не бояти ся їх.

Огляньте звязане наше життя з Москалями і зобачите, як на кождому кроці нам зло з ними було. Зобачите, як поволи знищили Москалі Переяславску угоду Богдана Хмельницького, як знищили наші особні права, порядки, нашу культуру,

як украли нашу літературу, історію, імя, інтелігенцію... Все, що можливо відняли у такої цілості, як народ, відняли, знищили і ще й обурюють ся на те, що лишило ся. Кажуть, що не Москалі се зробили і роблять, а уряд їх, котрий і треба виноватити і з котрим і треба вести спільну боротьбу за луччі порядки. Ні, годі правду ховати, а подивімо ся їй у вічі. Не тільки спільний наш з Москалями уряд, а і Москалі, як народ, завсїгди тримали ся такого напрямку, щоб нищити нас з боку національного життя. Від самих низів російського суспільства до його верхів і партій всі тримають ся напрямку більш менш „обрусити“... Українців; навіть і тії з них, що зголошують ся на автономію України, розуміють сю справу не так, як того хотять свідомі Українці. Москалям потрібна тільки своя сила, своя слава, тільки слава їхнього імени, котру вони видять в величезній ширості своїх границь з поневоленими країнами таких націй, як Українці, Поляки та інші. А нам, Українцям, не треба сього, нам треба наша сила, наша слава, слава України... Не вмерла наша слава за цілі віки тяжкого поневолення, бо не зміглись ми з Москалями, як нас не перемішували, як нас не москалювали. Не вмер дух нашої особности, а живе і могутньо почуваєть ся у глибинах нашої нації і не вмер він ніколи. Тому то, хто не дає нам повної волї, хто дух той нищить, той є зрадник, бо він перешкоджає законам природи, законам життя. Нам треба повної волї для свого національного

істнованя, бо ми її заслужили і боротьбою і терпінем і всіми муками віків. Тенер підходить рішучий час боротьби за волю, тенер годі терпіти. А може і сам Москаль тенер зрозуміє, що не в поневоленню націй щастє його життя, не в неділимості великої Росії, а в кращих порядках, в кращих обставинах своєї власної нації на своїй власній території. Зрозуміє може й Москаль те, що давно зрозуміла свідома Україна й Європа, що не знайде Росія щастя в своїх широких границях, що їй треба потіснитися, вийти в себе для здобуття миру, спокою і всіх обставин життя, поступу і людскости. Велика границями і неділима Росія найбільш підтримувала мілітаризм в Європі, бо всі боялись її народожерства і мусіли бронировати проти сього свій кулак. Страшне зло мілітаризму мало свій корінь в Росії, в сій „тюрмі народів“, а галузе від того дерева мілітаризму розкинуло ся по всій Європі. Чи кориснож Москалям триматись сього злого, ядовитого і такого страшного коріння? Цілком ні. Самостійність України й Польщі була б корисна не тільки для сїх націй, а для Москалів самих, для їх добробуту. Хай се всі зрозуміють, а найбільш ті патріоти, що спекли ся у „неділимій Росії“, котрих жарять, як Щедринських карасїв на сковороді в сметані і маслі, а они тільки цвірчать та хвалять ся, які они смачні та знамениті. Прийшов час сказати, що ми не карасї і жарити ся не хочем. Не дамо насмїятись ворогам, покажем, що й ми є сама по собі сила, що і

ми здібні на самостійне існуванє.

Чуєм час бурливого відродження нашої нації, бажам його животворного впливу до рідної праці, у рідній і власній хаті.

За нас нинішні світові події, за нашу самостійність увесь світ від Японії і Турції до Британії й Америки. Льогіка історії готує нам великий подарунок: самостійну Україну, і чи нам сього не бажать, чи нам до сього не готуєть ся? Від нинішнього національного й політичного розпуття перед нами лежить осібна своя власна дорога. Хай же не боять ся тепер наші трусливі зайці, що хрумтіли дома московську канусту, хай не тремтять за свої хвости: не злий вчинок перед нами, а вільна, ні від кого незалежна Україна!. Годї жахать ся, годї тремтіти... Най всеж чують наш голос, голос України... До праці, Українці, за щастє і славу рідної України... Най гримить, най сповнить ся в близькій будуччині наша пісня, наш могутний гимн:

„Ще не вмерла Україна
І слава і воля!
Ще нам браття козаци,
Усьміхнеть ся доля!
Згинуть наші вороги,
Як роса на сонці,
Запануєм, браття, ми
У своїй сторонці...
Душу, тіло ми положем

За свою свободу
І покажем, що ми, браття,
З козацького роду!
Гей, гей, браття, милі,
Нумо братись за діло!
Гей, гей, пора встати
Пора волю добувати!

Д. Чалий.

Б У Р Я.

Підняла ся буря в сьвітї,
Громом загреміла,
Насунуло люте, горе,
Та на села сіло.
Сіло горе по всіх селах,
На селянські хати,
Чого ж воно не досталось
На панські палати?

Хіба горе побоялось,
Що там бенькетують,
А про горе, про нещастє,
Не бачуть, не чують?
Людам горе і нещастє
Сльози лють ся морем,
Люта нужда оповила
Серце людське горем:
Беруть сина в батька,
Батька від семейства...
Підняли ся в сьвітї бурі
Тай не перестали;
Позбирали робітників,
До бойні погнали.
А завіщо? Сьвятий знає,
За що так карають?
Кого вони, сї сердешні,
Кого захищають?
Хіба може дітий своїх,
Що на Україні
Сплять у хатї нетопленій,
Голодні в колисцї?
Чи може панів,
Що з великими ланами
Обкопались під селом
Широкими ровами?
Чи може урядовців,
Що людей грабують?
А може тих добродіїв,
Що тюрми будують?

Усіх то ми захищаєм,
А себе не знаєм,
Що братньою кровю,
Поле поливаєм...

Н. Б.

На війну.

Харківський вокзал; музика, крики „ура“ таке инше. Перед пероном шпяхи стоїть військовий потяг. Вагони з надписом „40 челов. 8 лош.“, битком набиті салдатами; їх обличчя, молоді і старі, хмурі та пригноблені, але кожне примушує себе до усміху... Чутна пiana пісня переривана невідразним жалем і нудьгою; чути плач родин, що стоять на пероні і отривисті, пращальні фрази... Щось сумне та незвичайно трагічне витає в повітрі і серце стискають скажений біль і страждання...

А над всім тим весело співвають жайворонки, зелень дерев лагідно колише своє листя і соняшне проміння озаряють гурт людей...

Природа нібито кличе своїх дітний до миру і спокою, до прийняття радощів життя...

Ось перед вагоном стоїть бідно одягнена жінка з дитиною на руках, а вокруг її ще п'ятеро малмала менших... Жінка плаче; її ісхудале обличчя таке скорбне, таке жалке, що важко дивити ся на неї... І дитинячі очі зо страхом і цікавістю перебігають з батька на матір і худі рученята тягнуть ся к вагону... Їм ще не цілком зрозуміла трагедія, що діється перед очима, але і їх дитинячі серця чують не добре...

А загорілий велетень, їх батько, здоровенний робітник з мозолистими, робучими руками хоче щось казати, але біль стягає горло... „Садїсь“ лунає команда. Плач, пісні, „ура“ і звуки оркестри зливаються в оден довгий стогін. Потяг звільна рушає і коло вагонів в отчаю біжуть сотні осиротілих жінок і дітей, а бородаті обличчя їх батьків в безпомічному одчаї відвертають ся... „Тату, і нас візьми з собою“—кричить з плачем маленький хлопчик і тягне за спідницю остовпілу матір... Маленька, двохрінна дівчинка, що сидить на руках матері, в роспуці, простягає рученята і лепече побідила; „Татусю... вернись...“

Скрив ся потяг за горизонтом, уносячи к невідомому будуччому тисячі жизней... Осиротілі родини пішли по домівкам.

Сонце байдужне усміхаєть ся з неба...

* * *

Управленє Харьківського Уїздного В-го Начальника. З самого ранку Косарєвська площа занята тисячами блідих і обідраних жінок, з дітьми на руках і довкола... По між них поважно розїзджають стражники на ситих, відкормлених конях. „Осадї назад“... гучно гукають вони і кінські морди врїзують ся в перелякані гурти жінок і дітей. Чекають „аттестатоф“ на казйонне „пособіє“ Сонце уже високо на небі підняло ся; час обідати. Чути нетерплячі протести жінок; „Вже другий тиждень ходимо... Дітям їсти нічого... доки се буде?“. Стражники пускають в працю нагаї... Крик, плач, стони...

В 4 год. дня на балкони управління показуєть

ся засоромлений писар. Все стихає: „Господа разойдіте ся, атестати ещо не готові... Еще г.г. офицерским жонам не все видани... Разойдітесь...“ Жінки з плачем і проклятами разходять ся.

А. Ш-оток:

За що ми воювали?

Всякому з нас добре звісно, що вибух нинішньої світової війни для широких мас нашого люда був дуже несподіваний. Мільйони наших несповідомих, темних воїнів були застигнуті мобілізацією, як дощом без хмари. Не було кінця тому диву, що нїби то війна починаєть ся і знов треба після Японця з іншим кимсь битись. З ким війна, кого звелять бити, за що мусимо воювати? Сї всі питання разом стукнули в голову. А над всім найяснійш виринала і стискувала серце гадка: „Прощай життя, прощай моє кубельце, мої рідні, дорогі, може до вас вже не вернусь... Забирають, знаряджують і шлють на ворога, на ті страшні муки, на смерть, а за що?...“ Богато люда такими здивованими і навіки простились з жизнью, узнавши може тільки імя того ворога, з котрим мусїли воювати.

А щож творилось десь вище, де наші проводирі, де джерела свідомости й знання і як дивила ся на страшний вибух вся маса всі ті, котрих лицало ся? Тяжке питання і не маєм ми тепер можливости на повну відповідь, але повинні заглядувати в нього і заздалегідь роздивлятись як то було. Де головнійше джерело, відкіль береть ся свідомість про кождодневні новини життя, про

різні вибухи часу? Це є газети, свіже печатане слово, або, як кажуть, преса. Сім джерелом жие маса, відеіль береть ся легка свідомість і під її впливом складають ся намент і погляди. Велику силу має преса на добре й зле і на довгий час може здержувати думки і їх напрямок на такому становищу, яке комусь треба удержувати. Те що скоїлось в липні 1914 року треба було змалювати і домальовувати так, щоб оправдати страшні події. І ми знаємо, з якими фарбами заводились наші проводирі в газетах і за газетами, як палко змалювали вони картину війни, щоб підбадьорити до отих страшних подій. Найбільш не жаліли тої фарби, що зветь ся патріотизм. Усе навкруги шуміло, кричало, мовчало, стогнало від того патріотизму. І хоть з великим сумом, і великими жертвами, а мусіли ми йти на клич, дивлячись на сю картину патріотизму, котрій, ми думали, і кінця не буде. Але правди життя, її дійности, не можливо переломати, бо вона живуча і рано пізно, а себе покаже. Богато було і все більше прибувало невірних Хомів, котрі добре знали, що то не дійсна картина, не дійсні фарби на ній, але з невірами не так обходились, як з Хомою Христос. Невіри правдолюби бачили, що та фарба, що зветь ся патріотизм є фальшива. Патріотизм зроблено не як любов до вітчизни, а як любов до її хазяїнв... А хіба ми не знаєм того, як ми їх любили?... Тож ті, котрі цілі віки нас пригноблювали, кров нашу ссали, по варварськи держучи маси в темряві... А найбільше ми, Українці, невольничі діти, раби у рабів, найбільш, ми натерпілись за ті віки від хазяїнв глитаїв. Нані доморощені мудреці говорили, що під фальшивою фарбою того патріотизму лежить, бачте, і дійсна фарба і що за ту сховану дійсність, за нашу правду, і треба вмирати.

Чому ж не хочуть вірні мудреці зрозуміти того, що не сколупнувши фальш, не побачиш і дійсності і що умираючи за фальш, чи за сховану дійсність, ми не змиваєм кровю фальш, а ще більше її закріплюєм. Так було після 1812 року, після знаменитого розбиття Москалями Французів з Наполеоном. Тоді народ приніс величезні жертви для спасенія того, що мав, а йому після ще більшого воєнного успіху піднесли незабутню злун агороду, темне лихолітє Аракчейовщини: загуляла тоді, як ніколи, нагайка по спинах праведних і неправедних замість визволення від кріпацтва, замість бажаної конституції. Он як було і так буде, коли не зробимось зрячими і не захочем в рішучу, смертельну хвилю самі собою володіти, коли будем терпіти, щоб нас считали за гній, котрого хватить на „защиту угнѣтених“, на зациту або поширення границь нашої великої, настільки та великої, наскільки і пригнобленої вітчизни. Треба бути зрячими і дружними, щоб у будуччині виковати таке життя, такі порядки, за котрі і без манії, без обману, не гіркоб було воювати й умерати...

Д. Чалий.

Воєнні нариси.

Я добре тямлю той хмурий, дождливий день, коли наш баталйон ішов на позиції.

Десь далеко було чути гарматні стріли. Дощ безупинно лив з сірого сумного неба і робив наш шлях неможливим. Люде були мокрі, змучені і голодні, а в передї стояла довга і небезпечна подорож.

Ішли сумно і мовчаливо.

Всі нестерпимо голодні, бо ось уже третю днину не видавала ся їжа... Тільки офіцери і хведфебелї байдужні до сього, бо їх шлунки звичайно наповнені...

Безсильно переставляючи ноги, які утопають в невиласній калї, салдати мовчки уносять ся думками в прошле, коли кожний жив своїм буденним життям дома, серед сімї і друзїв... І здають ся ті часи такими гарними, повними щастя...

Перед очима виринають образи близьких серцю і тих то обставин з якіх так нагло, так несподївано вирвала нас війна. А коли образи прошлого змінюють ся сучасним, чи не відомим будуччини, то серця стискають ся од невіразного жалю і муки.

Уже темніло, коли з переду щось припинили ся. „Аероплан“—гаміром рознесло ся по сірих рядах і всі з цікавістю піднесли голови. Дійсно, на трохи проясненім небї, геть високо високо, понад шляхом парила одиноко, якась сьвітлянна точка: она, то опускала ся до долу, то знов підіймала ся в гору і нїбито замірала на хвилю в повітрі...

Забігали офіцери, залунала команда і ми

жваво розсипали ся понад шляхом. „Плі“... Сотки куль понесли ся до неба і жалібно тужачи зичали в просторі. Літак хутко підніс ся в край, а люде бігли й захоплено палили вгору. Ось, щось затужало ухнуло й впало в збиті ряди. За хвилю після вибуху, все нібито замерло, а відтак метнуло ся тікати... „Бомба“... Збентежено кричали салдати й бігли сьвіт за очі. А мерехтяча точка в повітрі, нібито, замерла замерла горделиво на місті, а опісля нагло нараз зникла з очей.

Тільки в калюжі, на гостинці, залишили ся два сірих пятна, що з недорозумілим виглядом обличчя і очима повними жаху, застигли тутки на місці...

Рядовий 16-ої роти Хома Канлун, старий „дядько“, що вже отсе відругорядь на війні, несподівано отстав от „своїх“... Як се все лучило ся, він і сам собі не міг уявити, бо в часі стрілянини була така колотнеча, що годі було орієнтуватись в обставинах навкруги.

Він поспішно ішов по дорозі, стараючись надігнати свій батальон і вітав думками на далекій Полтавщині, де в білій хатці над Ворсклою, залишив він свою слабу жінку і шестеро малих діток...

Величезні і важкі „казьонні“ чоботи невиразно муляли йому ноги, а живіт розпірало білью од голоду, але він швидко біг в темноті, та даремно... Прийшов він у місто, де була ночовка, години на дві пізнійше иньших і шукаючи свою роту по обгорілих хатах, несподівано наткнув ся на свого „ротного“ надпоручника Рябкова. „Ти где бил мерзавец?“—грізно спитав той і не чекаючи отповіді, переляканного салдата, міцно ударив його в лице. „Я тебе покажу как отставать“—орав він

собі далі і повів Каплуна в „караул“.

Ранком, коли полк мав виступати на позицію, що була в двох трох верстах од села, на дворі панської економії, де розположився штаб, відбувала ся „екзекуція“. З суворим, трохи засоромленими обличчями стояв „взвод“ 16-ої роти і чекав виходу Каплуна. Ось вивели його, блідого і тремтячого з стайні і приказали роздягти ся. Через хвилину стала перед присутніми дроздоча од холоду і образи пів гола постать салдата. Він мовчав, але очі його тоскливо дивили ся навкруги, і поважне обличчя нервово дергало ся. Чотири „унтира“ поклали його на обрубок дерева і у воздуху залунав свист од ударів лозою. Тут же байдужно стояв дежурний офіцер і лічив удари; „25“...

Тіло Каплуна зробило ся червоносинім і опухло, але він мовчки підвів ся, сціпив зуби одягнув ся і пішов до роти, що уже виходила з села. З товаришами він не балакав, да і они мовчали, бо всім було якось ніяково.

Ішов в ногу, під луну пісні, що єї заставив співати Рябков, і душу гриз сум і сумніви. Він же завсїгди був добрим солдатом, завждї виконував все, що начальство хотіло і ось, його, батька шестерих дітей, що залишили ся в злиднях і бідноті, його, висїкли як шкідливого хлопчика, чи якусь безсловесну скотину, а він мусить мовчки знести образи. Тіло його боліло, їсти хотіло ся до неможливого, а рушниця різала плечі...

Ось і окопи. Заняли їх, на зміну поляглих товаришів і відкрили огонь. Офіцера десь пощезали, а солдати мовчки падали оден за другим. У Хоми думка, о скоївшій ся гризе серце, але він

злобно мовчить і стріля в гору...

Щось прожужало біля ушей, защеміло в грудях. Хома лежить в окопі лицем до неба і на замершій обличчі стоїть жахливе питання: „За що“..

Я дивив ся на його і жаль обгортав душу.

Конск, Келецк. губ.
19 Жовтня 1914 р.

А. П-оток.

Царська дяка.

Було діло не давно
На сході далекім,
Як били ся Москалі,
З Японцем маленьким.
Вони били ся не довго,
Трохи не два роки,
І досталось Москалям,
І в морду і в боки.
Перед тим як воювать,
Цар наш видав слово:
Що як скінчить ся війна,
То буде все ново:
Буде землі скільки хочеш,
Податків не буде,
І ніколи войовників
Ще цар не забуде;
Буде воля усім людям,
В ділі і у слові,
Хто вернеть ся із війни,
Та буде здоровий.
А калікам обіщав,
Збудувать палати,

І до самої, до смерти,
Там їх годувати.
Вдовам тожє обіцяв,
Дать багато гроший,
А сиротам войовників,
Всім приют хороший.
Ось скінчила ся війна,
Москаль шапку зняв,
Того, що обіщав,
Нічого не дав...
Безногії, безрукії.
Сидять на дорозі,
То войовники: „Христа ради...
Подайте небозі!“
Обездолена вдова
В полі лама руки,
Без помочі чоловіка
Терпить тяжкі муки;
Під вікном чи на базарі
Руки простягають...
То сироти,
Що батьків не мають...
Батьків їхніх на війні
Куля положила,
Мати горя не знесла,
Та пішла в могилу...
Зостали ся малі діти,
Що мають робити?
Хочуть їсти, нігде взяти,
Треба йти просити...
Деж ж ті гори золотії,
Що цар обіщав??.
Обіщаючи пів світа,
Нічого не дав!
А хто за тим добивав ся,
То гниє в острозі...

Повні села прохачів,
Калік на дорозі,
Товкають ся, обіцяння ждуче;
Та багато уже їх
З голоду померло,
А ще більше, що без хати,
Під тином померло...

А. Б.

Стрілецька могила.

Буйний вітер по діброві,
Осінний гуляє,
З жовтим листом щось тасмне
Тихо розмавляє;
Чи про той хрестик убогий,
Що стоїть поблизу,
Весь в корі, покритий мохом,
Та хміль обняв з низу.
Він неначе сиротина,

Без батька і неньки,
Або дідусь нездужалий,
Похилий старенький.
Стоїть собі на могильці
Стрілецького друга;
А над ним з верху літає
Сум... могильна туга.
Він неначе мертвий руки
На боки розводе,
Нагадує про вбитого
Тим, що близько ходє;
І щось жалко в душі стане
На него дивитись,
За вбитого сама совість
Хоче помолитись...

Косар.

Природа і люде.

Палає небо, із за гаю
Маскаве сонце впливає;
З полудня вітрик повіває,
І тихо шепчуть дерева;
Мигтять мов іскри золотії,
На сонці крапельки роси;
Встає природа і радїє,
Вся повна дивної краси;
Неначе золотом обліті
Зубчатії вершини гір,
Веселі сонічку привіти
Із гаю шле пташиний мир.

Давно гуде вже і цілує
Цвіти робітниця бжола,
І хлібороб уже працює
Он там, на ниві, край села.
Над полем жайворонки вють ся,
В горі дзвіночками дзвенять,
А понад річкою пасуть ся,
Гуляють табуни ягнят.
Природа ранньою весною
Найкращі будить почуття,
Своєю радістю й красою
Неначе вабить до життя...

.

А там, де тягнуть ся Карпати
Безмірно довгим ланцюгом,
Ревуть голосні гармати,
Аж гомін котить ся кругом.
То розгуляв ся цар природи,
Розумний, вільний Чоловік:
Цивілізовані народи
Вславляють наш двадцятий вік!
Од їх гульни земля трясеть ся,
Столітні падають ліса,
Клубами дим у гору веть ся
І застеляє небеса.
Кругом літає демон кари
.. несе з собою люте зло:
Куди не глянь: огні, пожари...
Палає город і село;
Течуть по полю крові ріки,

Там море сліз, нудьги, страдань,
Там в муках ранені каліки
Складають смерти щедрю дань...

.
Пройшла грізна страшенна сила,
Уже далеко десь гуде,
Там де нога її ступила,
Без сліду зникло все живе;
Там стала голая пустиня,
Де жизнь кипіла і цвіла:
Де город був... одне каміння,
А поцілець... слідок села...
Лани, і ниви і городи,
Все збито, стоптано до тла...
Гордись культурний цар природи,
То власних рук твоїх діла!
Перекотиполе.

Встріча з союзниками в полоні.

Ось уже кілька місяців сидимо ми в полоні. Страшно сумно відчуває себе чоловік далеко від рідного краю, а тут ще звісток як на те нема з дому ніяких. Про події на війні ходять у нас різні чутки. Розказують, що Француз з Англічанином б'ють, а б'ють Німця і гонять все в перед. Наші полонені на всі лади вихвалюють розум та здібність союзників. Та виправда вони ж культурні люде у них слава Богу є все те чого немає у нас. Ми бідні, темні, замучені ніякої звістки не маємо і дбаємо лише про те щоби якось прогудуватись з

дітьми. А тут люде так сказати, на самім верху життя людського сидять, знають за що ідуть битись і з ким бють ся і така охота мене взяла побачити союзників, що чуть не плачу. Невдовзі пройшла чутка між нами, що повезуть нас до иньшого табору в м. К., де будуть і наші союзники Французи, Англічани і Бельгійці. Ото обрадував ся і не стямив ся, як ми вже приїхали в К. Дивлюсь і справді союзники ходять. Думаю собі може Бог дасть що тепер і ми трохи порозумнійшаєм коли поживимо з культурними людьми. Почав я до них підходить, хоча мови не знаєш, а все думка з культурним чоловіком і без мови якось полюдянійшаємо. Алеж оден раз дивлюсь і очам своїм не віру: культурний Француз спіймав некультурного союзника з Полтавщини і садить йому під ребра аж нещасному дух заперло. Що се думаю, Господи, невжеж культурна людина може собі на таке дозволити з союзником, котрий ішов Париж спасати? Ні, се якась помилка... Колиж далі дивлюсь, якийсь англійський босяк знов бє „союзника“... Бельгієць заставляє черевики собі чистити...

Чим далі тим гірше... Нема тобі чогось иньшого, як потиличник або чисть панові „союзникові“ черевики... Перевернуло ся мені все в голові і не знаю, що вже й думати. На щастє кум Петро розважив мене: „мой, каже, кинь ти їхню культуру, то сьміте а не союзники. Дивись, каже, він в полон з подушкою попав, що він за вояк і куда йому Німця побити. Наплюй каже, брате, на їхню культурність і давай утікати десь на роботу з сього.., „союзницького“ пекла. На щастє нам не прийшлось їхати на роботу, бо як Українці ми попались сюда. Сижу тут і Бога прошу: спаси мене

Господи від культурних моїх союзників Англіїців, Французів та Бельгійців...

Думка віхром крутить ся в голові, що невжеж за оту погань, за отих союзників я пішов покласти свою голову? І хтож є союзники?.. Виходить, що Німець є союзником Англічанів, Французів та Бельгійців бо колиб він не стояв з штиком коло них то я пірвав би коляку, поплював в жменї, щоб не вирвалась і заграв би такого гопака по башках культурних Англичан, та Французів, що дротн кругом табору зашалалиб. Та хіба не було за що?.. Таж коли би Німець з штиком не вирятував кілька разів від „союзників“, то були би печінки всушили. А що найгірше беть ся ота голота англійска.

Довідав ся, що у них є навіть школи такі де вчать по культурному на той світ відправляти. Він тобі не говорить, а як гавкне кулаком в „духи“, так тобі всіма дїрками і потекло з тебе.

Слава Тобі Боже, що спас мене і що я живий і дома розкажу як здібав ся з союзниками в полонї!

Полонений Полтавець.

В таборі Українців.

Встали рано пораненько,
Хто проворний, той умив ся чепуренько;
А хто звичайно ледачий,
То той і води не бачив.
Подякували Бога за добру ніч,
І почала ся обща річ.
Перша мова: що за сун?
Та бач Грицько кричить, що вже несуть!
Начало ся з черпака, кому міра деяка:

Хвидхвебилю бачте два,
Бо се в роті голова.
А тим зводнім оден і пів,
Бо ще на такий чин не поспів.
Поставили виборного,
Дати суну нам нового:
Тай і тут не має згоди,
Нікому виборний не вгоде.
Бо той кричить: давай з низу тай густою!
Тому мало, тому з верху та рідкою!
Оден кричить: черпак малий,
Другий лає: собі два не лий;
А під кінець є і такі охочі,
Що насадять і під очі.
Попивши трохи суну,
Получили хліба купу;
І міркують всі над ним,
Як не знаю то над чим.
Тут робота єсть усім,
Коли ж їсти не зовсім...
Ти Степан вагу держи,
Онисько за ножем біжи,
А ти Аврам ріж і не спіши,
Та ще хліба не криши.
Прийшов обід, то ще тірше,
Бо схотіли їсти більше.
А з вечерею то так,
Що не розбере й сам дяк,
Тільки тоді повтихають,
Коли спати полягають.

К. Б.

Н а ш а л а й к а.

Отже не терпить ся мовчати, хочеть ся у нашій товарищенській газеті повідати, яке вражіння робить російська і також, на жаль сказати, наша українська лайка. Усякому добре звісно, як ми лаємо, які ті слова і скільки їх придумано. Ціле величезне болото у нашій мові розгноїло ся, дуже воно розповсюдило ся і вельми загрузує нашу

просту, ізустну мову. Коли, і як ми навчили ся так гидко лаяти ся, про се ми не будем балакати, а тільки оглянем те, якими ми є з нашою кріпкою лайкою. Кажуть, що Українці є не так лайливі як се є Великороси, і де зібрані тільки Українці, там менше чути оті бридкі купи слів палкого ругання або і спокійного підмішування їми усякої своєї балачки. Але не будем змагати ся, хто лаєть ся більш, хто менш, а мусимо признати ся, що і Українці дуже лайливі. Де зібрані до життя такі маси народу, як салдати, там звісно яким духом дише мова. Як отим удушлевим газом розвітруєть ся воздух нашою лайкою і бе в уха і гнітить, душить серце. Нї оден нарід не має такої образливої лайки як ми; нї оден нарід не отравляє таким ядом своїх слів, як робимо ми. Бідні, нещасні наші матері, за що ваше сьвятеє ім'я так поносить ся, так паскудить ся в нашій мові... Нащо топчемо у грязі і розбіраємо в ній оте найіриднійше слово „мати“...? Не вже ж ми не кохаємо цього слова, не хочемо заступити, охоронити його від паскудства? Нї, не так цілком. І у нас мати поважаєть ся наділі може не менш, ніж у иньших народів, а тільки у нас нема п о в а ж а н н я для ч у ж о ї личности. С е г о ми не маєм і в палкі хвилини так, велике у нас ч у в с т в о принизить свого брата що ми в сьому ч у в с т в і топимо усе те, що цей брат має найсьвятійшого і хватаємо слово „мати“ тай топимо його у самім найігрязнійшим... Усї такеє ми терпим: унижаєм і унижаєм ся на протязі непамятних времен, бєм самих себе нашими поганими словами і байдуже про те, що топимо ся у гнилому болоті, що дишемо смердючим туманом, а иноді цей хвалимо ся нашими „кріпкими словами, як якимось багатством, котре тільки ми посідаєм. Нї ніхто не завідує, а усяк огудить і пожаліє. Треба

уявити собі, що наші бридкі лайки принижують нас, наш нарід. Треба більш поважати слово, берегти його чистоту, бо від неї така велика залежність нашого ума, нашого серця і нашої душі. Треба кожному найти у собі сили покинуть злу привичку і уникати лайливих товаришів. Образливе розповсюджування нашої лайки мусить зникнути ми виростем духом для себе і для других.

У. Б.

Посилка.

(Присвячено дядькови Іванови.)

Як попадеш у неволю,
То вже як ведеть ся,
І кожний се добре знає,
Що не з медом там живесть ся.
Достать з дому посплочку,
То бажав би кожний,
Тільки не всім випадає
Такий случай важний.
Так бувало між собою
Дядьки посьміють ся,
Щоб посплку кому встроїть,
А такі знайдуть ся.
Так впалили посплочку
Дядькові Івану:
Деся достали ганчірок
І скринку погану,
Скринку повну бараклом
Вони наложили,

Та ще взяли ганчіркою
Ізверху обпили;
Написали на їй адрес,
Печатку поклали,
І Хведора за Іваном
Тут зараз послали,
А Іван був недалеко,
Зараз відшукали:
Тобі дядьку посилка—
Так они казали.
Що? посилка? яке диво!
Ходім швидче,
Вона у Данила...
Летить Іван,
Аж земля трясеть ся,
Отто, дума поноїсти,
Щось у ній знайдеть ся.
Прибігає у барак,
Єму показали:
Дай же дядьку нам гостинця,
В нього просить стали.
Еге згодить трохи,
Дайте подивлюсь,
Як що буде у ній сало,
З вами поділюсь.
О се видно та коробка,
Що привіз із Дону,
Тьху! цей обшита рушником
Що втирав ся дома,
Як зашто?!

Що за вража мати!
Що се жінка зашивала
Можна упізнати;
А підписав Олексій,
Се я добре знаю,
І хоч у Америці,
То руку пізнаю:
А на пошту
То везли на возі,
Бо ось видно, що обтерлась
Трохи по дорозі:
Тенер маю тютюня,
Та цей треба сала,
Заколола ж кабанця,
Так она писала;
Із за сахаря писав,
За сухарі тоже,
Ну а чаю вже сама
Положила може;
Ухонив її аж трусить ся,
Одриває кришку,
І находе зараз з верху
Він французьку книжку...
Що се таке? Що за вража сила
Нащо вона тую невір
Сюда положила?
Коли глибоше:
Там миски та ложки,
Щітка з вакс,
І вугілля трошки,

Який же сучий сніп
Цю штуку змайстрячив?
Аж у очах потемніло,
Як я се побачив,
Регочуть ся усі хлопці,
Аж барак трясеть ся,
І поїв би їх Іван,
Так мені здаєть ся.
Ах ви вражії сини,
Як схопить ломаку,
Хто вилетів у вікно,
А хто в двері з ляку.
Оттак братці,
В неволі видєть ся,
З дому вістки кожний з нас
Жде і не діждєть ся...

Полонений.

П о д я к а.

Бідна ненько, ти не знала
Свого сина долі
Ти не знала, що прийдець ся
Йому жить в неволі.
Не оден він, не оден він,
Їх таких багато;
З поля рідного їх бідних
Од сохи забрато.
Ой забрато тай погнато
Людей убивати,
Як би знала, неродила б
На світ таких мати.
Скучно життя у полоні
Ми довго тягнули

Та спасибі добрим людям:
Про нас не забули.
І книжок для нас надбають
Неграмотних навчають,
Хотять од сну розбудити,
Темний розум просвітити.
Ой, багатьом ви в полоні
Розсіяли мрії
За це честь Вам і пошана,
Наші добродії

Косар.

* * *

Учітеся брати мої,
Думайте, читайте,
І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь;
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає...

Сімдесят років тому назад сказав наш батько Тарас Шевченко. Сказав наш рідний брат, бувший кріпак, котрого серце боліло за поневолений темний нарід. Не міг тоді наш нарід учити ся, думати, читати, бо тяжкі кайдани неволі паньської заковували тіло, душу й розум. Бачив батько Тарас і власною шкурою відчув гнет паньських кайданів і тому коли вирвав ся на волю, всі сили своєї великої душі повернув на боротьбу з паньщиною. Гірко не раз приходило ся йому в сій боротьбі але-ж він сьміло і отверто прямував до цілі до самої своєї смерті. Велику втіху мав батько уміраючи, бо вірні товариші повідомили його що незабаром буде скасовано паньщину. Умер батько... Але уміраючи знав, що скоро: помолять ся на волі невольничі діти... Прийшло 19 февр. і се ввесь нарід Росії возніс до Бога горячі молитви,

як дяку за так милу і так довго очікувану волю. Але-ж не забаром виявило ся, що темний, бідний, замучений, нарід... ОБКРАДЕНО. Обкрадено матеріально і морально. Увільнивши офіційально нарід з під паньської кормиги, поставили його в таке положення, при котрому він сам мусїв іти до того самого пана і віддавати йому всі свої сили получаючи за се мізерний гріш. Друга образа була та, що нарід всі свої надії покладав на те, що царь колись провідає про життя, нужду і покінчить з сим раз на завше. Получило ся зовсім инше і сьвяте слово ВОЛЯ потоптали в болото.

Побачив нарід волю царську, а так як паньске ярмо добре вїмо ся йому в шню, то почував нещасний потилицю і запріг ся знову в те саме ярмо, понїс то що лишило ся в його: свою кров і піт продавати панові за сороківці. Понїс... І від тих пор і досї носить. Нема часу подумати про якесь краще життя, нема часу учити ся, нема як кажуть в голову почухати ся. Кожодневна гризотня за шматок хліба заглушила всі инші людські бажання, надію на краще життя і віру в свої сили. Нарід забув, що є ще вихід з сього тяжкого положення, а сей вихід: рідна школа, котра отворить, розкриє наші очі і дасть змогу побороти тьму неволі і розбити віковічні кайдани гнету і народнього насильства.

Коли-ж тепер завітали до нас нещасних полонених наші земляки, не з порожніми руками а з щирим братнім серцем заснували у нас тут рідну школу, якою ми дома з вищезгаданих причин не могли користати ся, ми щиро їх вітаємо і бажаєм найкрасшого успіху.

Дасть Бог, що в чужім краю, серед чужого народу ми пізнаєм то, чого не знали дома. Одкри-

єть ся правда і кожний пізнає, яких батьків, чії сини, ким за що закуті. Щасть Вам Боже дорогі земляки!

Шило.

В чім сила?

Коли ми займемо ся питанєм, чому народи Англії, Швайцарії, Німеччини та иньші живуть лїпше нїж московський та наш український нам відповідають, що це тому, що ті народи добили ся політичних прав, та краще поставили свою господарку...

А як же добитись нам того, що вони вже мають? От ми і не можемо стати поруч з ними, чогось не хватає, щось мішас нам...

Цему причина та, що ми не маємо оосвіти. Нам завсїгди казали і тепер кажуть наші благодїтелї, правителї пани да попи, що учитись богато не треба, бо ваші батьки жили без науки, проживете і ви. А великі просьвітителї московського народу, як Побїдоносцев, казали панам: „бїльш всього бїйтесь просьвіти народа“.

Тодї як Англія видає на оосвіту кожного свого горожанина 3 руб. 33 коп., Франція 2 руб. 36 коп., Німеччина 2 руб. 15 коп., то Россія видає всього 32 коп. на кожного жителя.

Цї цифри показують нам, як наші панки заботять ся об оосвіті народа. Коли в Англії, Франції і Німеччинї мабуть неграмотну людину рїдко побачиш, у нас на кожних 100 люда 78 неграмотних, а тїльки 32 грамотних. Се дає дуже велику

користь панам, тому що з темним чоловіком вони можуть считатись, як їм забажаєть ся; заплатити за його працю стільки, скільки схочеть ся, заставити його усмирять селян, або робітників, коли вони роблять страйки, він піде і. т. п.

Правда в останні роки дуже багато людей бажає просвіти; є такі, котрі бажають навчитися грамоті, є дуже багато таких, котрі бажають приготувити ся на різні курси знання, є такі, що хочуть поповнити своє знання. Та не у всіх є змога учити ся. Одні мають великі гроші, та живуть в столицях, губернських та великих повітових містах; тим доступні і школи й учителі. Хоч і великі гроші платять вони, але учитись їм є змога. Другі живуть в маленьких містах, деревнях, де більше ніяких шкіл та учителя не знайдеш; ці люде, хоч і мають охоту учити ся і учить дітей, та змоги до сього не мають,

З цього видно, що в Росії мають право учити ся тільки ті, що мають багато грошей, а решта нехай учить ся, як знає, чому хоче і у кого знає. Так то ці послідні мають поперед себе стіну яка не пускає їх до світла; та стіна закрила їх і вони блудять в темноті туману.

Тепер бачимо, що та стіна стає валитись, туман потрохи розходить ся, народ зо всіх углів кричить: „світла... світла“!

Він уже знає, що без науки тепер крока не поступиш; він баче, що учений чоловік завсїгди живе лучше неученого; він баче, що його сусїди поступили уже далеко вперед, дякуючи тільки о сьвітї, тільки науцї, він через туман побачив швайцарського горожанина з його політичними правами без нагайки й тюрми.

Жалко і дуже жалко тих людей, котрі ще не знають всеї тієї користі, яку дає наука. Є люде, котрі дуже боліють за тих людей і пішли до їх з розкритою душею, помочи їм розвалити ту стіну, осадить той туман, який так їх обняв, що вони не ясно бачуть те, що робить ся перед ними.

Добились ті люде і до нас полонених, з цілю дають нам розвагу, розбудить наш ум до праці. Се є учені люди з нашої кляси і прийшли до нас з отвертою душею, кличуть нас до осьвіти і їх праця є незвичайно велика і тяжка.

Я недавно приїхав із табору полонених в Раштатї. Там то цивільні учителї працюють уже коло шість місяців. Поки там не було учителїв, полонені скучали, не мали за що взятись; одно вони робили: терли матраци, та позирали на кухні.

Тепер із того табору полонених, дякуючи учителям, зробилась „Велика школа“. Там всі неграмотні зголосились учитись, а тепер їх нема, всі зробились грамотними і учать ся наукам, які викладають ся в середніх школах, а хто учив ся в середній школі, учить ся вищим наукам. Майже не найдеш чоловіка, котрий не мав би якогобудь заняття. Всім полоненим того табору дана змога працювати і учитись.

Про те, що там робить ся, довідав ся Московський Червоний Хрест і прислав учням письменних принадлежностей.

Треба сказати, що весь сьвіт признав, що без науки тепер жити неможливо; тільки наші пани держать ся тої думки, що вчити народ не треба, бо коли його навчити, то він возьме в свої руки то, що вже взяли собі народи західніх держав.

Пора і нам взятись за науку, бо ми бачимо, що вся сила в науці. Наука зєднює людей в суспільність, наука показує, як боротись о краще життя, як добитись політичних прав, як поборотись тих гнобителів, котрі пють кровавицю темних мас народа.

Товариші полонені! У нас тутки 24 годині в сутки є свободного часу. Як дурно убиваємо ми цей дорогий час, коли з його дуже багато можна для себе скористати. Тоді, коли люде платять великі гроші за те, що учать ся, ми не хочемо взяти її без жадного гроша. Нас кличуть... ми не хочемо йти; нас будять... ми не хочемо проснутись і тільки знаємо, що лежемо та тремо матраци.

А може це ми так робимо тому, що між нами є такі, котрі кажуть: Нащо мені учити ся? Коли я в Росії не научив ся, то й тут не научусь". Таких людей і слухать не треба, бо вони нікому не бажають добра, а навіть мабуть і самому собі.

Є і такі між нашими полоненими, котрі умисно роспускають слухи: буцїм то, коли ми будемо учити ся, то це буде на користь Німцям і Австрійцям. Ні, користь от того, що ми научим ся грамоті научим ся, як вести сільське господарство, научимся держатись суспільности та иньше, буде тому, хто научить ся сим наукам, а наука, як говорить учений Платон, дорожче всіх багатств в світі; бо она не однімаєть ся, не горить і не зносить ся водою.

Користь Німцям та Австрійцям буде од того, коли хто не хоче учити ся. Гей, киньмо всі ті дурні думки, те пугало, котрим нас лякали з того часу, коли ми вийшли з колиськи і лякають до цих пор і учім ся. Перестаньмо терти матраци і

марно убивати час, бо время—гроші, а наука дороще всього на світі і підімо до тих, хто бажає нам добра, щоб і научили нас доброму, бо в науці вся сила!

С. Шило.

Нащо вчити ся української мови?

Нащо вчити ся української мови? Таке питання ставить не Француз, не Англічанин, не руський, а дійсний Українець і не оден з 30-ти з лишком мільонів, а сотні, тисячі, мільони. Ся мова умераюча, не значна літературою, не шанується навіть своєю нацією, се б то українцями, що от от злишуть ся єї, бо вже й тепер говорять на сій мові тільки мужики; хто понюхав вчення да почитав книжок, скажемо, на російській мові, у того пропадає смак до мужицької мови. Се свідчить про те, що українська мова не має потрібної сили і на ню не можна так покладати ся, як на щось необхідне. Да і нема вже Українців, бо Українці тепер все одно що і руські. Так говорять одні; другії же иначе дивлять ся на се питання. Вони

кажуть, що і питання таке є вже недорозумінєм. Нї оден нарід такого питання собі не ставить а що Українці се окремий нарід про те свідчить живучість його мови при всіх тяжких для неї обставинах, свідчить осібність його природи, історії і характеру. Українська мова не менш значна є літературою нїж і мови иньших славянських народів: Поляків, Сербів, Болгарів... Ся мова має велику силу у галицьких Українців і на ній там вчать ся в школах, у гімназіях, в університетах і на ній говорять усі від низів до верхів і не вважають її мужицькою мовою.

Велика сила свідомих прихильників рідної мови є і на російській Україні і число їх поширюється; і є тут багацько образованих Українців та свідомих людей, котрі не цураються своєї мови і не звуть її мужицькою, а працюють над її розвитком. Також різні народи Європи цікавлять ся українською мовою і шанують її красу, силу і значінє тепер і в минувшині. Слухають бідомашні Українці оці рацеї да потилиці чухають: „се діло треба розжувать, хто тут бреше, а хто правду говорить. Нема краще, як нї хто до тебе не учіпляється, не ворухить твого спокою. Але мабуть така лінія прийшла, що треба се питання обмірковувати... може се і справді не пуста річ“.

Отжеж будем і обмірковувати наше питання: „нащо вчити ся рідної мови“?

Як се зробилось, що Українці заблудились неначе у лісі і відкликають ся, як після того „столпотворенія“? Чого таке зробилось? І хто вони є тепер? Ким потреба їм бути? Що повинні діяти? Треба се все ясно для себе уявити. Гляньмо на дитячі роки нашої рядової людини з боку її мови, на те, як життя її з того ж боку пере-

роблюєть ся пізнійш і яка від того залежність і наслідки. З малку жие дитина з рідною українською мовою, котрій навчилась від матері. Глибоко зростаєть ся она з сією гомінкою. як зростають ся всі діти з своєю рідною мовою. Але у російських Українців панує рідне слово тільки до школи. В школі дитині кажуть, що „не можна говорити так, як дома, по „мужицьки“, бо то є погано, а треба по... московськи; і дитина мусить вчити ся панської мови. Недовіре западає в молоду душу: дома так, а в школі інакше, алеж дитя думає, що на те вона і школа, щоб в ній було інакше. Як на чужині почуваєть ся тут, у школі, де домівка не шануєть ся, де родина зневажаєть ся, де розворушуєть ся вірний фундамент першої освіти... рідна мова. Боляче ламаєть ся тут душа дитини, хоть сього зразу і не видко: не все те ми бачим, на що дивимось, не все те боляче. Ідуть роки, з ними виробляєть ся життя і ось ось виникає в ньому і наша людина вже дорослою. Хтож вона така? Ким стала? Подивімось. Чи керує вона руками, чи духовою силою?. Не скажуть, що то українська праця, або московська, як то кажуть: німецька, чи то англійська, або чеська праця. Кудиж ділось обличчя? Що ж то за людина без лиця? Бушує гуртове життя і він, наш чоловік, тримаєть ся того суспільства бо думає, що і він є таж сила, що і всі. Люде говорять, люде творять, пишуть, кожний нарід, кожна нація по своєму вишукує оті глибини життя і все те складають, як ті бжолки, в свій осібний вулик, а наш чоловік носить своє добро то в той, то в другий, чужий вулик і хоч за се не має і дяки, а свого вулика не хоче знайти. На щастє, знаходять ся поодинокі люди і цілі гуртки людей з більшим почутям, що не витримують життя оттакими чу-

жинцями на білому сьвіту і шукають того рідного кореня, від котрого одірвались. А хто шукає, той знаходить. Треба ранійш всего себе знайти, щоб щось путнього здобувати і для себе і для других. Себе знайти і більш менш зрозуміти можна тільки через свою рідну мову. Наше „я“ утворюєть ся в таких глибинах душі, котрі досягають і висловлюють ся тільки через рідну мову і тільки через її можлива могутність наша і сила. З мішанини мова не складає ся, коли нема тої підстави, того фундаменту, котрим є рідна мова. Неможливо збудувати кріпкого будинку на розворушенім фундаменті і хитка й маломінна постройка на не закріпленому ґрунті. А скільки їх оттаких будинків і що з ними робити? Тож наші люди, то наші знання, наші „я“, обікрадені духом, в котрих нема того, що є сінь їх істоти, нема рідної пануючої по всьому життю мови. Певна річ, що треба сю силу використовувати, не гаючи часу і як найліпше, не боючись, що то даремно, що то запізно.

Нумож, товариші земляки, кріпко будувати нашу рідну мову; укріплять вже змуровані будинки, підводять фундаменти з каменя, цегли та цементу, а не лагодити їх трухляками; се нам не трудно обійдеть ся, а користь буде велика. Не дивіємось на те, що в тяжких обставинах тримаємось, що не наша сила, не наша воля, а як тії муравлі у своїй куңці або бжолі у вулику будем дружно працювати кожний по своїй силі і усюди і завжди для нашої рідної забутої матері України! Годі блудити товариші: прийшов наш час... Схаменіємось від нашого українського „столпотворенія“, щоб не розсїятись по сьвіту, як оті жи́ди. Нумо же виконувати рідне, сьвяте і велике діло!

В, Хвиля,

Про культуру...

В нинішній час потрібно нам здобувати знання про культуру і найперш конче потрібно в'яснити саме слово „культура“, бо здається, що зміст його не зовсім у нас зрозумілий. Надзиччали нам уши сїм словом, тільки й чуєм: „культура“, „культурний“, он вона, там вона, а взагалї, де вона, то їй не знаємо. З культурою, кажуть, і воля, і щастє, і права, а ми з нею більш бачим і утиск, і війну, і знущання. То темні, то сьвітлі думки хвилюють у нас до поняття „культура“, то гнівом ми до його палаєм, то линемо як до Бога. Що ж таке „культура“? Де її сила і як вона ділає?

Слово „культура“ має дуже широкий зміст; воно означає найвищий ступень духового і матеріального багатства і устрою громадського життя, до якого дійшло за увесь час людство. Духовим багатством є наше знання, наші науки, вмілости, релігія, наша мова дух, звичаї, а матеріальне багатство є все те матеріальне надбання по всьому життю, котрого людство своїми духовими і фізичними силами добилось за всі віки. Найвищий ступень розвитку громадського устрою є той, де спра-

ведливість панує, де духові й матеріяльні багатства доступні всім націям, всім одиницям народа. Значить культура взагалі складаєся із трох культур: духової або, як кажуть, інтелектуальної (умової) культури, матеріяльної культури і культури громадського устрою. Духовій або інтелектуальній культурі є ще слово рівнозначне: цивілізація. Частійш вживають загального слова „культура“, а як говорять про народ тільки з боку духового багатства, то вживають тоді слова „цивілізація“. Значить, слово „цивілізація“ відноситься тільки до людей і тому то не говорять „цивілізований“ сад, „цивілізована собака“ (себто обучена), а кажуть: „культурний сад“, „культурна собака“. Сі три культури не завжди в повній мірі тримаються в місці. Буває, що матеріяльна культура стоїть високо, а духова культура і культура громадського устрою стоять нижче ніж у другого народа, матеріяльно біднішого; і буває, що перші дві культури стоять високо, хоч громадський устрій і не стоїть на відповідній висоті. Але взагалі в єстві культури лежить та сила, що дає напрям до ідеалу всіх частинних культур, хоч люди і блудять, і становлять ся на перешкоді сьому поступовому ходу. Щоб здобути народові матеріяльні багатства, треба мати освіту, глибоке знання, учені сили, а з другого боку для освіти і могутнього знання, для научної творчости треба матеріяльного багатства; одно від другого залежить, одно другим підтримується. З культурою громадського устрою перші дві культури не мають такого кріпкого звязку, але великий мають вплив на її, велика залежність і тут. Треба зазначити ще те, що культура якогось народу є слово умовне і пізнається в порівнянні з культурою другого народу. Всі європейські народи уважаються

культурними, але одні з них стоять на висшому рівні культури або культур, другі на низшому. Той нарід, що стоїть на найнижшому рівню признаєть ся культурним може тільки тому, що за Европою другії народи ще низше стоять по культурі. Культурні здобутки всіх народів всіх часів складають собою те, що зветь ся: загальна культура сьвітова людства. Не завсїгди Европа була місцем сьвітової культури. В старі часи, задовго до Христового Різдва, коли в Европі люде жили ще дикунами в печерах, культура високо стояла в Африці, в Єгипті, де ріка Ніль, та в Малій Азії в Месопотамії, по рікам Тигру та Евфрату. Відсіль переняли культуру й поширили її Фенїкійці, що жили теж в Малій Азії на березі Середземного моря. Від Фенїкійців перейшла культура уже в Европу до древних Греків та Римлян. Великий вплив мала на європейську культуру також культура Арабів, що жили в Малій Азії. Засобами розповсюдження культури, як бачимо з історії, були торговельні зносини та війни між ріжними народами. Про велику вартість культури і говорити не приходить ся, бо вона є те, чим люде живі, до чого ідуть з поконвіку, за що борються і за що будуть бороти ся, щоб все повнїйшим, багатшим і радїснїйшим робить своє життя на землі. В ростї, в розвитку культури і в справедливому користанню нею лежить щастє людей. Цікаво тому подивити ся від чого залежить ріст і розвиток культури, як вона витворюєть ся і як переймаєть ся від народів чужих. Тяжкі обставини життя спокон віку примушували придумувати ріжні засоби для поліпшення його, а крім того в природу чоловіка заложено щей те почуття, щоб не тільки відбитись від тяжкого темного на своїй дорозї, а ще й овладіти радїсним і сьвітлим. Се і було забез-

некою того ходу вперед, тої ширости життя сучасної культури. Творив чоловік, нарід, культуру своїми власними силами і збогачав її тим, що переймав від чужих. Виникає тепер питання, в яких стосунках знаходить ся своя власна культура з чужою. Ми бачили що пануючі нації, як, приміром, Москалі, ідуть по тому напрямку, щоб загарбать а то і знищить культуру другої, поневоленої нації. Чи корисно се для всякого народу і для культури взагалі? Ні, не має се користи, бо се гальмує розвиток народу, бо се гальмує і нищить-гальмує загально світової культури. Культура переймаєть ся одним народом від другого, але кожний народ переймає по своєму чужу культуру, перетворює її по своїм силам і дає тоді їй відмінний характер. І се є вже новий здобуток загальної культури, се є збогачення її. Культура витворюєть ся силами народу, силами нації, бо кожна нація має власні відмінности, на тії котрих і йде поступова творчість сеї нації. Дух нації, її мова, звичаї засновують той великий ґрунт, на котрім росте й розвиваєть ся культура. Другий нарід, хоть і висококультурний і багато для загальної культури дає, але всього того багатства, тих відмінностей, які витворюють вже нації інші, не має сили витворити. Тому то кожній нації і дають тепер дорогу ті, кому є дорогі інтереси культури, і тому кожда живуча нація бажає для свого національного існування повної волі. Кожній нації, на якому низькому уровню вонаб не стояла, потрібне вільне національне існування але тільки на рідному ґрунті йде дійсний розвиток культури. Кожному чоловікові, на якомуб високому уровню освіти й знання він не стояв, також потрібно тримати ся рідної нації, бо тільки на підставі рідної національности можливо досягнути повнії блага культу-

ри. Все сказане свідчить про те, що без свого власного багатства не допоможе нам чуже добро, що не в забуванні свого рідного знайдем ми долю свою. Не в перероблюванні себе на нову національність і не в становищу безнаціональності лежить можливість здобувати нам блага своєї і чужої культури, а в відродженні і самостійному існуванні нашої української нації.

Петро Горобець.

Замітка. Щоби не вийшло непорозуміння по причині вище сказаного, що часами культура несе за собою утиск, гніт і насильство певним суспільним шарам чи другим чужим націям, треба мати на увазі слідуюче: Культура принесе свої блага усім людям тоді, як вона виступатиме у народі у всіх своїх проявах, то значить: як народ плекатиме поруч культури матеріальної і культури громадського строю цієї культури духа, а що більше, як він обі попередні підчинить під провід сеї останої. І тому духовна культура мусить поширити ся між масами народу, спопуляризуватись, бо инакше справжня культура буде власністю тільки вибранців народу, а загал і сї, що резпрезентують загал, будуть доконувати вчинків, які підуть в розрив з понятєм культури. Тай не треба забувати, що не все, а навіть майже ніколи, сї, що рішають про загальні справи в державі, є представниками, оборонцями культури. Вони звичайно стоять на услугах тим, яким культура заваджас і які відносяться до неї ворожо. І тому вже в старовині грецький філософ Платон бажав, щоби державою правили філософи, себто люде, що самі представляють і творять культуру. Поки що се бажання

остало ся бажанєм і в державі мають голос люде далекі від культури, а через те і культурна нація доконусь нераз вчинків, що заперечують культуру.

Редакція.

Інтеліґенція взагалі і українська інтеліґенція.

Часто ми у нашій мові звертаємось до слів „інтеліґенція“, „інтеліґент“, а що сї слова в дійсности повинніб означати, до того не дошукуємось. Звем ми інтеліґентом і того, хто пройшов науки по більших школах, ніж початкова, і того, хто книг почитав ся та поширив свій сьвітогляд, а то і всякого, хто не за плугом ходить, а якусь значнійшу, так звану „інтеліґентну“ посаду займає або і всякого, хто на „панка“ походе та якось перед людьми присмно поводить ся; а у нас, Українців, російських вихованців, і таке навіть буває, що звем інтеліґентним всякого, хто добре по московськи чеше. Слово се „інтеліґент“ таке, що їм требаб поскупити ся, бо багато є з тих „інтеліґентів“ таких, що не варт і латки на свитині другого дядька, що за плугом ходить.

Слово „інтеліґент“ вийшло від латинського слова: інтеліґо, се значить: розумію, і тому оно й означає: той, що розуміє. Хто більш розуміє про себе, про життя людське, про сьвіт той є інтеліґент. А відкілля ж, по яким прикметам можливо пізнати, хто скільки розуміє? Найскорійш се пізнати по тому хто більше вчив ся, а хто більше вчив ся той і лучшу займає посаду і на панка похоже, а у нас на Україні то щей по московськи

чесе. Так отсі прикмети і всі і кожда з осібна і розплодили у нас „інтелігентів“. Таке розумінне сього слова є блуд, бо ми добре знаєм, що ті „вчені“ далеко не всі зрозуміли те, що вчили ся, і сліду путнього те вчення на них не залишило, але се не стоїть на перешкоді їм атестати одержувати, добрі посади займати і жити і поводити ся приємно. І ми звемо їх інтелігентами і не тільки їх, а і всіх, хто хоть одну з сїх прикмет має. Ні, інтелігент є той, хто так зрозумів, що виконав в собі духовну силу поступово ідейного світогляду і виявляє сю силу в суспільній діяльності такого же напрямку. Тільки той, хто має на ґрунті більш менш значної освіти, такий світогляд і у кого життя і діяльність не розходиться з поглядом є інтелігент, бо тільки він, як можливо чоловікові, розуміє людську душу і її питання. Тільки той, хто служить і словом і ділом людському поступові, має ту силу, ту честь, що звязана з словом „інтелігент... Хто же дбає про свою шкіру і так вираховує, щоб забезпечити свою власну парсону, хай і людською бідною, той, йдучи по такому напрямку, вовком робить ся в душі, а не інтелігентом.

Коли так будемо розуміти інтелігентів, то не так їх багато знайдець ся взагалі, а осібно, на жаль сказати, у нас, Українців. Мало ми маємо дійсних інтелігентів, значно менш, ніж панських спинжаків, „інтелігентних“ посад і ріжких шкільних атестатів. Подивімось кругом себе у нашій таборі. Нас тут є тисячі люда і десятки, а то й сотні з них найдуть ся таких, що держуть ніс в гору: „ми інтелігенти“. Півнями силкують ся поводити ся, походити наші „інтелігенти“, бож они вчили ся, они читали, дома добре жили, поводити ся з пана-

ми, а хто сього не знає, то нехай бачить, нехай носом чує; „ось ми“... Той книжку носить або читає, а той боїть ся, щоб його й не побачили з нею, бож він інтелігент, вже начитав ся..., Той з поважною, глибокою думкою на чолі з ранку до вечора переписує фамилії, той час убиває у бібліотеці, де, бачте, збирають ся інтелігенти, що похожують, посиджують, тютюнець там покурюють з ранку до вечора. Той якусь стрічку до газети написав, слово до народа сказав і заспокоїв ся почуває себе героєм. Той десь в бараці в карти іграє, той по баракам народ лякає, щоб не вчив ся, не читав, не добивав ся волі...

Ось наша інтелігенція, ось наша сила; тупість, байдужність і підлота поділила її поміж собою. Вічні довжники народа, що скористались більшою освітою, хоть тепер, умивши ся кровю, платіть народові довг, хоть тепер віддавайте народові правду, не продавайте її його ворогам. Продавали нашу правду народні довжники в минувшині, продають тепер і ще довго будуть її продавати та ще й хвалитись, що народ рятують. Колись і ми жили, була у нас інтелігенція, да в тяжкі часи вітчизни продала ся і мало її від тих історичних торгів для своїх людей і лишило ся. Мали ми й імениту інтелігенцію та вся розійшла ся по східній сцені. Ранійш вернули до Польщі, горнулись до шляхти, а потім повалили до Москви, до московських золотих гудзиків. І тепер вийшло таке, що лишила ся Україна без інтелігенції, а замість її золоті гудзики навколо блещать. Добивають ся відпадки України тих гудзиків, добившись молять ся їм, а вітчизна стогне, стогне поневолений, запроданий люд. Як сонні мухи ходять наші „інтелігенти“ нудять сьвітом і

ждуть... миру. Ой кому кому, а інтелігентам требаб знати, чим пахне нам оттой мир. Не з блинцями, з ковбасою жде нас Україна і наша родина, а з страшною зворухою далеко до миру і після миру. І не казьонною вірністю, не цуранем від просьвіти, не байдужністю забезпечим ми собі той другий мир і своє власне там життя, а щирою і сьміливою працею за правду, за волю, за долю народа. Хай же жие й бурлить почуттє до нинішнього історичного менту, хай росте і кріине наш народ, наша інтелігенція, наша Україна... Лиха година знищила нам інтелігенцію, сьвітла година дасть нам її, але найвірнійші, найщирійші є ті, що пізнали себе, матір пізнали з її часу лихого. В відродженні нації сила, їм все ми скорійш здобудем, від нього дорога вперед і вперед до самої сьвітлої будучности!

В. Хвиля.

На чий стороні правда?

Ще з давнього часу виникла думка, що національність, як така, покладаючи ворожнечу між народами, гальмує широкий розвій народу, стоїть на перешкодї загальному поступові людства і тому непотрібно єї тримати ся. Треба, кажуть, найперш взагалї бути людиною, треба йти до того взірцевого чоловіка, для котрого нема нації, нема свого і чужого, а є тільки людство взагалї, є тільки добро і зло. Такі люди звуть ся інтернаціоналістами, себто міжнаціоналістами, бо вони байдуже див-

лять ся на національні питання. Вони знаходять працю на національному ґрунті за вузкою і сягають взагалі до поступової праці людства і тому звуться ще космополітами, себто такими, що люблять однаково увесь сьвіт і працюють для нього, де як прийдесть ся. Вони рішучо остерігають робочий люд від всякого націоналізму, кажучи, що націоналізм є реакційна, паньська підстава. Вони кажуть, що тільки інтернаціоналізм і космополітизм несуть в собі поступову ідею і служать інтересам культури і соціалізму, а національність є шкідливий наросток, котрому в сьвітлій будуччині людства місця не буде. Але-ж звісно, що кожда теорія, всяке переконанє, тоді має силу, як опіраєть ся на факти; на дійсність життя. Чи правдива-ж теорія інтернаціоналістів з погляду історичного життя народів, націй? Чи інтернаціоналісти, чи націоналісти ведуть народи до культури і братерства? Ідея інтернаціоналістів якраз потрапляє мріям людей, котрі, поспішаючи до того раю на землі, хватаються за фантазійну перекладину до нього і тримаючись тої перекладини, не оглядають ся навколо себе, не дивлять ся, як слід на те море людського життя і на те, чи досягає та перекладина з берега на берег... І носять інтернаціоналістів хвилі, куди вітер віє, а вони думають, що пливуть в потрібному напрямкові. Тепер інтернаціоналізм вже менш знаходить прихильників, чим давнійші часи, бо тепер все йде на зустріч націоналізмові. 19 тий вік показав нам, що нації не стирають ся культурним життям, не вмірають, а відроджують ся ще в повнійших формах і в своєму відродженю несуть культуру. Відродились в 19 тім віці Німці, Італійці, Норвежці, Болгари, та інші. Кожда нація мусить боронити свої власні права і не шкодити існуваню інших націй в їх власнім добрі щой забезпечує по-

волі братерске життя народів. Одні нації у других вчать ся, кожда нація по своїм перетворює те вчення і всі творять, всі тим збогачують культуру і ширять свої власні інтереси. Горе тим націям, що байдужні про себе тепер, бо прийдесть ся жаліти об сім і нащадки їх будуть жаліти за колишню сталість їх націй. Пожаліють, що їхні діди не розріжнювали свого від чужого, не тримали ся рідної нації, що не зробивши ладу в своїй хаті, перлились впорядкувати увесь світ. Не можливо уявити собі такого часу, колиб національність людей щезла, коли всі люди будуть однакові, бо ми бачили, ще від часу середних віків, що навпаки почуття національності зростає, що і маленькі нації оживають, бо се явище клич природи, клич правди і культури. Тому то рацію маєм думати, що в далекій будуччині умножать ся нації і кожда з них буде свобідно істнувати, буде свобідно свою культуру творити і займати з чужого надбання, в чому і буде найбільша ширість життя і найвище збагаченє загальної світової культури. В сьому великому і багатому життю народів дійдуть люди і до вічного миру. Націоналізм примушує людство до великої єдності людей і народів і надає, великої духової сили для виконання своїх завдань. І поодинокі нації і одиниці з них найширші можливості мають на тлі націоналізму, бо для них існують всі глибини рідного і до всього чужого відкрита дорога. Інтернаціоналізм розбиває всі суспільні сили, розвиває байдужність і сковує духові сили одиниць людства, бо не має певного ґрунту в життю, бо ламає природу людини, відриває її від рідного коріння. Досить подивить ся на найблизші нам, Українцям, факти з нашого життя, досить згадати правду про наших великих страдальців, про великих малярів слова Гоголя і Шевчен-

ка. Гоголь із природного Українця зробив ся Москалем, як тільки се можливо є людині, але не став він по духу Москалем, хоть і талановито крізь сльози осьміяв московською мовою російське громадське болото; скорій опинив ся Гоголь на становищу інтернаціоналіста, бо від своїх не зовсім відпав і до чужих не зовсім приставав. Що до Москалів Гоголь не зовсім приставав як їх національний письменник, видно з заяви Петербургської Академії Наук, котра вичеркнула твори Гоголя з ряду творів своїх національних письменників. Ми знаєм, яке безладдє духової жінї було у Гоголя і се було тому, що для великого талану Гоголя бракувало національної підстави. Неможливо собі уявити, якої безграничної краси і сили твори дав би Гоголь, як би був українським письменником... І мали-б твори Гоголя свою родину і своїх могутніх нащадків... дітній, а тепер тяжкий біль бере, як згадаєш всім чужого мученника Гоголя... Таке положенє загрожувало і Тарасу Шевченку і Шевченко чуть не зостав ся московським письменником, але національне почуття тут перемогло і спасло великий талан, вивело його на вірну дорогу націоналізму. Те що написав Шевченко на московській мові є незначне і безсильне, навіть не вірить ся, що воно вийшло з під пера нашого славного Тараса... І тільки на рідному ґрунті став він для нас, Українців, і для всього сьвіта тим, чим став для Москалів Пушкин, для Німців Гете і т. д. Тому то не завузька, не реакційна є праця на тлі націоналізму, бо вміщає всяку працю і всякий розмах її від багатих творень народів до геніальних творів його одиниць, а в політиці від „Україна для українців“, до „Пролетарі всіх країв єднайте ся“ і „Боротьбою здобудем ми своє“, і тому треба признати, що сила і правда на стороні націоналізму, а не інтер-

націоналізму, котрий не може з життям зрости ся, котрий відриває від життя.

Петро Горобець.

Замітка. Перечитавши сі влучні твердження автора, хтось скаже може: А все таки націоналізм, тобто змагання до окремішности політичної і культурної кожного народу, спричинює чимало лиха, викликує ворожнечу між народами а то і завзяті війни. Признаємо се, але тільки в частині. Колиб народи навчили ся шильнувати свого матеріяльного і духового добра і ними вдовольати ся вони колиб ся, зрозуміли сю просту і стару правду: чуже не гріє, колиб вони зрозуміли, що із чужого культурного надбання росте храм щастя всего людства, а навпаки убійство національного організму другої нації є каліцтвом на організмі всього людства, тоді не булоб міжнародної ворожнечі ані національних воєн. Кожному своє... Се повинен бути клич всіх народів. Українці мали високу культуру, ще в 18 віку мали вони свою Академію, чимало шкіл і гарні зачатки письменства. І тоді Україна своєю культурою і вченими з Київa покляла основи під російську культуру, зробивши з темного варварського московського народу націю культурну. Коли ж але Росія все те на Україні здавила в імя клича: один народ, тоді в Українській школі заведено московську мову, тоді Україна стала країною тьми на сором собі і своїм гнобителям. Бо лиш сей працює щиро, хто працює для себе і для своїх рідних, хто не є паньцизнянником на чужому полі. А такими паньцизнянниками являють ся інтернаціоналісти, бо своєю байдужністю до своєї нації вони лиш закривають своє

лїнивство, як це виказали в своїх повістях з життя інтелїгенції Б. Грінченко і І. Левицький. І тому легко зрозуміти, чому нас в Росії так задюбки виховують на інтернаціоналістів. Тим хотять наші опікуни приспати нашу енергію і волю до праці на користь рідного народу.

Редакція.

Де правда?

Наша совість заржавіла,
А честь давно стерли;
І правду оту людську
У Сибір заперли.
Сидить вона у Сибірі,
Де люті морози,
Де лахматії ведмедї,
Дикі скачуть кози;
Де вовків голодніх тічка
По лісі блукають,
Де не сїють люде хліба
І жнив де не знають;
Отам сидить наша правда
Путами закута,
Занедбана злими людьми
І Богом забута.
Нема у нас нинї правди,
В Сибірі страдає:

За золотом, за проклятим,
Гори розриває.
Честь людську лихі люде
Давно підкупили;
Совість пянством та брехнею
Вони загубили.
Честь і совість, воля й правда
У тюрмі панує
І брехня тепер на сьвіті
Все сьвяте руйнує...

А. Б.

Д о щ и к.

Сховалось сонце за хмари,
День перемінив ся,
Гуркнув грім
І дощ полив ся.
Обмиває дощик землю
І на ній живуще,
Всіх кунає як дїтний
Небо всемогуще.
Обмив дощик деревця...
Ось зазеленїли.
В селї хати стали сірі,
Ті що були білі.
Усі пташки од дощу

Під стріху сховались,
І раденькі люде стали.
Що дощу діждались.
Землю, траву і квітки..
Усе дощик обмив,
Як чарівною рукою
Все він обновив.
Одні тільки серця людські
Ще старі zostались.
Ще ніякому дощеві
Вони не піддались.
Ще нема того дощу,
Чи тож скоро буде?
Що проміє людям очі,
Що совість розбуде.
Колиж така благодать,
Із неба політєть ся?
Коли миру і спокою
Уже сьвіт діждеть ся?

А. Б.

Не діждав ся...

В пам'ять товариша вмершого в неволі.

Не діждав ся ти наш друже
Сьвітлої години...
Не побачиш свободної
Милої України.
Закрив очі ти далеко
Від рідного краю,
Сниж, товариш, ти спокійно
В німецькому гаю.
Вмер в неволі, в Німеччині,
Далеко від хати...
Окрім чужих, чужих людей
Хто буде ховати?
Хто заплаче за тобою?
Окрім вітра в полі?
Хто розкаже в дома дітям
О твоїй неволі?

.

Кажу тобі, не діждав ся
Свободи, ти, краю;
А чи я її діжду ся?
То і сам не знаю...
Хоч сьогодні, або завтра
Може й я загину,
То не знаю, чи побачу
Вольною Україну...

.

Сни, товариш, ти спокійно
Коли вже на небі,
Помолись за нас там Богу
А ми тут за тебе.

А. Б.

